

Szél Napsugár Ágnes[1]: Recenzió – Nagy Márta: A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban (Budapest, L'Harmattan, 2018, 220. oldal)

A gyermeki jogok 1989-es New-York-i Egyezményrel történő globális deklarálását követő több évtizedes fejlődés eredményeként Európában 2011-ben megszületett az EU gyermekjogi ütemterve[2], mely a jogokat rendszerbe foglalta és megalkotta a gyermekbarát (child-friendly), jelenleg hazánkban inkább gyermekközpontúnak nevezett igazságszolgáltatás fogalmát. A magyar jogba e jogok kiteljesedését és érvényesítését szolgáló intézményeket a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2012.évi LXII.törvény iktatta be.

E jogok fontosságát és a joggyakorlatban való jelentőségét mutatja az, hogy nem sokkal a fenti törvényi szintű szabályozás megjelenését követően 2015-ben egyedülálló könyv született Filó Erika és Katonáné Pehr Erika tollából "Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem" címmel a Hvg-Orac kiadó gondozásában.[3] A kötet bemutatja a gyermekek jogait, azok védelmét, magát a gyermekvédelmi rendszert. A szülői felügyelet tartalmát, szünetelését és megszüntetését, a kapcsolattartást, az örökbefogadást, valamint a gyámságot is feldolgozza. Ezen túlmenően az olvasó elé tárja a gyermekvédelmi ellátások és intézkedések rendszerét, valamint a gyámügyi igazgatás szervezetét és feladatait, továbbá a főbb eljárási szabályokat. Átfogó, enciklopédiaszerű áttekintést ad.

Ezzel szemben jelen recenzió tárgyát képező kötet a gyermeki jogok igazságszolgáltatásban, azon belül is kizárólag a civilisztika körébe tartozó családjogi jogvitákban történő érvényesülését vizsgálja.

A kötetet Nagy Márta írta. Szívesen olvastam volna egy pár mondatos bemutatást a szerzőről, más fellelhető műveiről. Mivel ez elmaradt, így csak vélelmezni tudom azt, hogy a szerző megegyezik Gyengéné dr. Nagy Mártával, akitől számos értékes családjogi, illetve bírósági mediációval foglalkozó cikket volt módom elolvasni.[4]

A könyv öt részét előszó és következtetések foglalja keretbe. Az első rész a gyermek érdeke mint alapvető elv megjelenése a szülői felügyeleti jog közös gyakorlása során címet viseli. Az I. rész megmutatja a gyermek legfőbb érdeke mint alapelvnek az értelmezését a nemzetközi egyezményeken keresztül, valamint az új Ptk.-n belül. A szerző ebben a fejezetben nem kerül el olyan vitatott témát sem mint a kiskorú gyermekek váltott elhelyezése, mely

családjogász körökben általában két ellentétes táborra osztja a kollégákat. A szerző a II. fejezetet teljes egészében a gyermekközpontú igazságszolgáltatásnak és ezen belül a gyermek meghallgatásának szentelni. Rámutat arra, hogy „a gyermek önálló alanyként, önálló jogok hordozójaként kizárólag az utóbbi harminc esztendőben lépett a jog színpadára és a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, valamint a gyermek meghallgatása alapelv érvényesülése biztosítja számára, hogy véleményét az őt érintő kérdésekben kellő súllyal figyelembe vegyék”. A gyermek meghallgatás neuralgikus pontját sem kerüli el, így a fejezetben belül külön címet kapott a kiskorú ítélőképességének vizsgálata, érintve a nemzetközi és a magyar szabályozást is. Az író felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy a jövőre nézve nem lesz tartható az Alkotmánybíróság 1143/B/1998. határozata, mely kimondta, hogy „nem jelenti a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való alapjogának aránytalan korlátozását, ha az elhelyezésére (szülői felügyeleti jogok gyakorlására) vonatkozó jogvitában nem hallgatja meg minden esetben a kiskorút.” Ezt a megállapítást azonban árnyalja állásponatom szerint az EUB- 491/10 PPU. Zarraga kontra Pelz ügy, melynek kapcsán dr. Osztrovits András megállapította, hogy „a gyermek visszavitele körében előírt személyes meghallgatás szabálya nem”kőbe vésett” az eljáró bíró mérlegelhet úgy, hogy éppen a gyermek érdekében eltekint attól. az EUB vonatkozó részletes indokolása alapján okszerűen arra lehet következtetni, miszerint a gyermek meghallgatásától való – bírői mérlegelésen alapuló – eltekintés minden, a Rendelet hatálya alá tartozó eljárásban lehetséges intézkedés.”[5]

Nagy Márta rámutat a gyermekközpontú igazságszolgáltatás eredményessé tételének eszközeire is, így arra, hogy érdemes lenne a bírák pszichológiai ismereteit bővíteni, és azt sem hallgatja el, hogy milyen fontos szerepet játszik a kiskorú meghallgatása során az, amennyiben a bíró magas érzelmi intelligenciával rendelkezik. Kitér arra is, hogy előfordulhat másodlagos viktimizáció, melynek körébe tartoznak a sürgősen számban ismételt meghallgatások, a gyermek tájékoztatáshoz és véleménynyilvánításhoz fűződő jogainak figyelmen kívül hagyása vagy megtagadása.

A kötet leghosszabb része a III. fejezet, mely a gyermek jogainak védelme a határokon átnyúló és jogellenes gyermekelviteli ügyekben címet viseli. Megvizsgálja a szerző mindkét oldalt: így a jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek vissza vitelével és a Magyarországról jogellenesen külföldre vitt gyermekek vissza hozatalával kapcsolatos eljárások szabályozását, gyakorlatát, problémáit. Ebben a fejezetben kap helyt az ilyen tárgyú soron kívüli ügyekben fontos szerepet játszó bíróságok közötti közvetlen kommunikációt biztosító szabályozás bővebb kifejtése, továbbá a nemzetközi jogellenes gyermekelviteli adatbázis (INCADAT) bemutatása. A szerző részletesen több uniós tagállam

és Svájc tekintetében ismerteti a mediáció lehetőségeit a jogellenes gyermekelviteli ügyekben, kitérve a mediáció hazai alkalmazásának körére is.

A IV. fejezet az általam mint családjogi bíró által családjogi jogvitákban messzemenőig támogatott bírósági mediáció hátterét térképezi fel a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló 2008/52/EK irányelv, valamint a hazai gyakorlat alapján.

A kötet záró, V. fejezete, a gyermeki jogok védelmével kapcsolatos nemzetközi bírósági gyakorlat tendenciái mutatja be, kiemelve, hogy a két bíróság: „a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága és a Luxemburg székhellyel működő Európai Unió Bírósága joggyakorlata közötti kapcsolódási pont az emberi jogvédelem érvényesülése a gyermeki jogok védelme mentén.” E körben Nagy Márta részletesen bemutat és elemez több jogesetet is. Ezen túlmenően felhívja a figyelmet a sajnos még kevésbé ismert és még kevésbé felismert szülői elidegenítés szindrómára (PAS). A PAS felismerését joggyakorlatban már előfordult példákon keresztül segíti.

A szerző a Következtetésekből kijelöli a jövőre nézve az irányvonalat: “az európai jogharmonizációs folyamat részeként a jövő feladatai közé tartozik hazánkban, hogy a jogalkalmazók a társszakmák képviselőivel kidolgozzák a gyermekek a peres, illetve a közvetítői eljárásokban való részvételének részletszabályait, a gyermekbarát igazságszolgáltatás európai koncepciójának alapulvételével, a gyermek legfőbb érdeke minél hatékonyabb érvényesülése érdekében.”

A kötetet részletes és alapos irodalomjegyzék zárja külön bontva a papír alapú, az internetes forrásokat, a nemzetközi, valamint a hazai jogforrásokat, illetve az EJEB, az EUB és a hazai bírósági gyakorlatot.

Megítélésem szerint a kötet igazi hézagpótló mű, melyhez konzultációs céllal minden családjogász nyugodtan fordulhat a határokon átívelő ügyekben is. Emellett kiváló arra a célra is, hogy a mediációtól idegenkedőket meggyőzze annak erősségeiről és eredményességéről.

[1]Szél Napsugár Ágnes KRE-ÁJK Doktori Iskola III.éves hallgatója

[2]<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0060:FIN:hu:PDF>

[3]Filó Erika, Katonáné Pehr Erika: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem
Budapest, Hvg-Orac Lap -és Könyvkiadó Kft.2015.

[4]Gyengéné dr.Nagy Márta: Arany középút?-váltott elhelyezés tapasztalatai
Franciaországban Családi Jog Iv.évf.2.szám 2006.június.33-39.oldal

[5]Dr.Osztovits András: A szülői felelősséggel kapcsolatban hozott külföldi határozat
végrehajtásának megtagadása in :Családi Jog 2012.1.szám 227.oldal